

dr hab. n. med. Hubert Wolski

Zakopane, 25.11.2019.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ PT.:

Jakość życia seksualnego kobiet w wieku okołomenopauzalnym

Anny Kremskiej

Jednym z istotnych etapów w życiu kobiety jest okres okołomenopauzalny. Współczesne kobiety, które przechodzą okres okołomenopauzalny traktują życie seksualne jako ważny aspekt funkcjonowania społecznego.

Zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia zdrowie seksualne jest zespołem biologicznych, emocjonalnych, intelektualnych i społecznych aspektów życia seksualnego niezbędnego do pozytywnego rozwoju osobowości, komunikacji i miłości człowieka.

Większość kobiet nigdy nie rozmawiała ze swoim lekarzem o sprawach związanych z funkcjonowaniem seksualnym. Lekarze często nie pytają o życie seksualne z powodu własnego dyskomfortu i braku wiedzy na temat objawów i ewentualnych sposobów leczenia zaburzeń seksualnych.

Jakość życia jest obszarem życia ludzkiego, bezpośrednio dotyczącym danego człowieka, kształtowanym przez czynniki zarówno obiektywne jak i subiektywne jak np. emocje, nastrój, samopoczucie pacjentki.

Dzięki badaniom w tym temacie istnieje możliwość roztoczenia właściwej opieki nad pacjentkami nie tylko w zakresie diagnostyki, właściwego rozpoznania i leczenia zaburzeń w okresie okołomenopauzalnym, lecz także w aspekcie oceny jakości życia seksualnego tych kobiet. Problem poruszany więc w rozprawie doktorskiej Anny Kremskiej jest bardzo

ciekawy i aktualny, a przeprowadzenie tego typu badań znajduje pełne uzasadnienie. Należy zauważyć, że obecne kobiet w okresie okołomenopauzalnym przeszył polską rewolucję seksualną na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ubiegłego stulecia, za sprawą pozycji powszechnie dostępnych na temat życia seksualnego za sprawą prac L. Starowicza i M. Wisłockiej. U schyłku pierwszego dwudziestolecia XXI wieku znacznie zmieniło się poczucie wieku kobiety w aspekcie aktywności zawodowej, społecznej, rodzinnej, towarzyskiej, a także seksualnej. W rozprawie doktorskiej oceniono jakość życia seksualnego kobiet w wieku okołomenopauzalnym. Ta sfera życia seksualnego jest mało poznana i nie wiele jest doniesień naukowych o fizjologicznych i psychologicznych uwarunkowaniach reakcji seksualnych kobiet po tych przemianach.

Przedstawiona mi do oceny dysertacja ma układ typowy dla tego typu opracowań i zawarta jest w całości w 202 stronach. We Wstępie zawarto rzeczowe omówienie aspektów związanych z jakością życia, a także klinicznych, związanych z aktywnością seksualną kobiet w okresie menopauzy, z uwzględnieniem czynników historycznych, rozwoju psychoseksualnego i aktywności seksualnej kobiet, a także uwzględniono rolę czynników ogólnozdrowotnych oraz stylu życia wpływających na jakość życia seksualnego.

Celem głównym pracy była ocena jakości życia seksualnego kobiet w wieku okołomenopauzalnym. Poszczególne cele pracy realizowano z wykorzystaniem następujących narzędzi badawczych: SWLS - Skala Satysfakcji z Życia, skala badająca poziom satysfakcji z życia. Kwestionariusz własny - narzędzie zostało skonstruowane na potrzeby badania. Kwestionariusz, zawierał 38 pytań, został skonstruowany w celu uzupełnienia podstawowych informacji związanych z życiem seksualnym w okresie okołomenopauzalnym. Skala SFŻ (Mell-Krat) dla kobiet w adaptacji Z. Lew-Starowicz 1991 jest przeznaczona do badania potrzeb i reakcji seksualnych oraz Indeks Funkcji Seksualnej Kobiety (FSFI) - narzędzia skryningu zaburzeń seksualnych u kobiet.

Dobór metod statystycznych i ich zastosowanie w pracy nie budzi żadnych zastrzeżeń. Na przeprowadzenie badań uzyskano: zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego o nr 11/12/2015 z dnia 2 grudnia 2015 roku oraz zgodę na posługiwanie się poszczególnymi kwestionariuszami i skalami. Badania przeprowadzono od 11 marca 2016 do

2 grudnia 2016 roku. Wszystkie badania były przeprowadzone dobrowolnie, indywidualnie i anonimowo. Badania pacjentów przeprowadzono w formie bezpośredniego przekazania pacjentowi ankiet w celu wypełnienia. Do grupy badanej zrekrutowano 200 kobiet w wieku 45-55 lat. Były to kobiety pracujące w Klinice Ginekologii i Położnictwa w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie, pacjentki Kliniki Chirurgii Ogólnej i Kliniki Chorób Wewnętrznych, Nefrologii i Endokrynologii z Pracownią Medycyny Nuklearnej w Klinicznym Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 im. Św. Jadwigi Królowej w Rzeszowie, studentki Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Rzeszowie działającego przy Uniwersytecie Rzeszowskim ul. Piłsudskiego 21, kobiety podnoszące kwalifikacje zawodowe w Ośrodku Kształcenia Podyplomowego Pielęgniarek i Położnych w Rzeszowie. Grupę kontrolną stanowiło 100 kobiet w wieku 20-30 lat studiujących na Uniwersytecie Rzeszowskim, Instytucie Położnictwa i Ratownictwa Medycznego, kierunku Położnictwo studiach I stopnia i II stopnia.

W pracy zastosowano następujące kryteria włączenia i wyłączenia:

Kryteria włączenia: wiek kobiet 45-55 lat, 20-30 lat, osoby płci żeńskiej, kobiety aktywne seksualnie, podpisanie formularza świadomej zgody po uzyskaniu szczegółowych informacji na temat prowadzonego badania.

Kryteria wyłączenia: brak zgody na udział w badaniu, wiek kobiet powyżej 55 i poniżej 45 lat, wiek kobiet powyżej 30 i poniżej 20 lat, podanie niespójnych danych, np. wiek inicjacji seksualnej wyższy od wieku aktualnego, stwierdzenie chorób, mogących mieć negatywny wpływ na wyniki ocenianych parametrów np. usunięcie macicy, plastyka krocza, usunięcie jajników, zaburzenia statyki narządu rodowego, usunięcie trzonu macicy, usunięcie piersi.

Do najciekawszych wyników pracy należy badanie obu grup za pomocą pytań zawartych w kwestionariuszu własnym, który został specjalnie zaprojektowany na potrzeby badania. Zawierał 38 pytań, które pozwoliły w szerszym aspekcie poddać analizie informacje związane z życiem seksualnym w okresie okołomenopauzalnym. Dzięki niemu była możliwa analiza badanych grup pod względem wieku, BMI, wzrostem, wykształceniem, które było czynnikiem istotnie różnicującym badane grupy, wyznaniem, rodności, liczby partnerów, liczby zawartych związków małżeńskich i ich stażu, wieku mężów lub partnerów, liczby

chorób przewlekłych, zażywanych leków zarówno w badanych grupach jak i u mężów i partnerów, poczucia własnej atrakcyjności seksualnej, własnej wartości, wsparcia uzyskiwanego od najbliższych, przebytych operacji, jakości współżycia i oceny zadowolenia. Miejsca zamieszkania, które nie było czynnikiem różnicującym badane grupy.

Interesujące spostrzeżenia dotyczą obserwacji, że jakość pożycia seksualnego w wieku okołomenopauzalnym ulega obniżeniu, jednak jego znaczenie nie zmienia się wraz z wiekiem. Prawie połowa kobiet w wieku okołomenopauzalnym jest średnio zadowolona ze swojego życia seksualnego.

Zajmujące rezultaty uzyskano w zakresie zastosowania skali według Mell-Krat aż $\frac{3}{4}$ kobiet w wieku okołomenopauzalnym wykazuje możliwość istnienia u nich zaburzeń reakcji seksualnych, lub są w grupie ryzyka zaburzeń sfery seksualnej. Zważywszy na znaczenie jakości pożycia seksualnego dla zdrowia człowieka, należy zapewnić kobietom w wieku okołomenopauzalnym fachową opiekę medyczną i psychologiczną poprawiającą intymną sferę życia.

Ponadto, zanotowano różnice istotne statystycznie w dwóch grupach kobiet w zakresie poszczególnych domen skali FSFI odnotowanych dla pożądania, podniecenia, satysfakcji oraz bólu. Wszystkie ankietowane opisywały swoje życie seksualne w przeciągu ostatnich 4 tygodni.

Wyniki analizy potwierdziły, że czynnikami obniżającymi satysfakcję z życia seksualnego w okresie okołomenopauzalnym są somatyczne zaburzenia menopauzalne. Istotnym więc wskazaniem do leczenia zaburzeń menopauzalnych jest obniżenie satysfakcji z życia seksualnego.

Przeprowadzona Dyskusja wyników własnych stanowi przykład szerokiej wiedzy Doktorantki. Przeprowadzone rzeczowe porównanie z rezultatami innych badań pozwoliło Autorce na wskazanie, że samoocena jakości życia seksualnego jest wynikiem oddziaływania pomiędzy sobą szeregu czynników, do których zaliczyć można warunki życiowe, miejsce zamieszkania, wykształcenie, wiek, ale stan zdrowia, aktywność z okresu przed rozpoznaniem choroby jak i po rozpoznaniu.

Wnioski w liczbie 4 mają wartość kliniczną i mogą przyczynić się zidentyfikowania

czynników warunkujących jakość życia seksualnego kobiet w wieku okołomenopauzalnym, w tym polepszenia form wsparcia oraz przygotowania personelu medycznego do oczekiwań kobiet w tym zakresie.

Bibliografia obejmuje 272 pozycji piśmiennictwa w większości z ostatnich kilku lat. Streszczenie w języku polskim i angielskim zawiera wszystkie niezbędne treści i wyniki istotne dla prezentowanej rozprawy doktorskiej.

Podsumowując przedstawioną mi do recenzji dysertację uważam za bardzo starannie przygotowaną. Podkreślić należy, że Doktorantka podjęła niesłychanie istotny problem z punktu widzenia klinicznego i działań diagnostycznych, leczniczych i edukacyjnych, a prezentowane badania poparto właściwymi przesłankami merytorycznymi. W ocenie recenzenta Doktorantka posiada rozległą wiedzę w temacie podjętych badań, a w całości rozprawa pokazuje biegłość Doktorantki w zakresie interpretacji wyników i właściwego formułowania wniosków. Dobitnie wskazano, że problemy jakie stwarza okres okołomenopauzalny, wymagają ciągłej racjonalnej aktywizacji kobiet ich otoczenia oraz lekarzy, położnych i innych osób zajmujących się zdrowiem kobiety, a także odpowiednich instytucji ochrony zdrowia. Wskaźniki jakości życia mogą być pomocne w projektowaniu programów, które z większym prawdopodobieństwem zagwarantują poprawę funkcjonowania kobiety w okresie okołomenopauzalnym, w zakresie seksualnym, rodzinnym i społecznym.

W całości przedstawiona rozprawa stanowi dobry przykład zintegrowania wiedzy medycznej oraz osiągnięć badań nad jakością życia.

W świetle powyższego mam zaszczyt zwrócić się do Wysokiej Rady Wydziału Medycznego, Uniwersytetu Rzeszowskiego w Rzeszowie z wnioskiem o dopuszczenie Anny Kremskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. med. Hubert Wojska
specjalista ginekolog-położnik
tel.: 602 491 180
604 681 7